

Milan Balabán

Zápas se strašidly

O nezastupitelnosti křesťana

Církev — slovo přímo zapáchající klerikalismem.

Farář, kněz, pop — nadmíru komické figury. Obloustlý páter s kuchařkou nebo bez, ruměné líce, dřívě zvláště pěstitel včel, dnes zatvrzelý církevní muž či liberál z donucení. Ano, byli osvěceni kněží, Dobrovský, ale to už je dávno. Evangelický pan nebo bratr farář, rozumářství, deklamace z kazatelny, humanismus kantovského nebo masarykovského typu, špetka socialismu a prodávavělá noblesa.

Křesťan — stoupenec zoufale vylepšovaného světového názoru. Většinou člověk kompromisu, zlaté střední cesty, výjimečně fanatick libující si v dogmatech, neřestně zabydlený v ráji srdce, rozkošnický odmítající všechny cesty labyrintem světa. To jsou asi představy o křesťanství.

Jsem evangelický farář na venkovském sboru. Faku kultu jsem studoval v „letech kultu“. Marxističtí školicelé se hojně střídali. Jeden z nich mně po jednom examenu řekl: „Znalosti máte, s ekonomikou souhlasíte, ale nechcete přijmout marxistické východisko. Musím vás nechat propadnout. Jsem odpověden své straně právě tak, jako jste vy odpovědný svému bohu.“ — Přesto jsem dostudoval. Po tříměsíčním působení v hornické obci jsem byl náhle povolán do PTP, na vojnu musí každý. V bývalém domě dona Bosca v Ostravě jsem se setkal s kopečkáři, studenty, kulaky, lidmi pohlavně nakaženými. V takové pestré společnosti jsem žil po dva roky — bylo to výborné, zvláště pro člověka mého cechu. Po vojně jsem nastoupil do církevní služby — slabou tisícovku měsíčně. Zatím se kolem hrnula společnost: revoluce, třídní boj, vítězství a zase jiné vítězství, maďarské události, pokusy o demokratizaci a zastavování pokusů.

Proč toto curriculum vitae? Zjistil jsem, že to, co jsem napsal v prvních odstavcích, neplatí tak docela. Představy lidí se mění. Lidé v obci věděli: má plat jako nádeník. Věděli: mohl by jít jinam, ale z divných důvodů zůstává v nevýnosné farářině. Poznali: můžeme s ním hovořit o všem, není to fízl, neponese nás na místa nepatřičná. Zjistili: jeho slovo jde spíš zezdola než shora. Pochopili: není jedna ruka s mocnými, má to nahnutější než my. Viděli: je to člověk dost moderní, a přece má citelný odstup od moderní doby. Kdekomu bylo známo, že může přijít na faru. Učitelští chodili za svitu krhavé lundy. Já jsem věděl: mohu přijít kamkoliv, nebudou to pociťovat jako trapnost. Někdy neměli moji lidé čas, zrovna dojili krávu, pozdravil jsem, řekl: Jak se máte, a šel dál. Nemocní měli čas vždycky. Byli rádi, že s nimi někdo promluvil o nemocných játrech nebo kloubech.

V ten čas jsem poznal, že jen trouba se vnučuje a že

jsou i takoví, pro něž je setkání s člověkem více než koukání na televizi. Těci jako voda — dolů — čím hloub tím lip.

V tom vidím kříž i naději.

Ale vyslovme to obecně: V čem je křesťan nezastupitelný? Co za něj nikdo neudělá a nespraví? Žádny aparát, žádná organizace, žádná ideologie, žádná moc?

Je to zápas s démony. Kdo čte bibli, nepozastaví se nad mytickým výrazem. Nelze všechno převést na racionálního jmenovatele.

Učí učitel, pachti se vychovatel, ideologizuje politik, léčí lékař, konstruuje inženýr, objevuje vnitřní svět umělec, básník — a přece: jsou tu ještě démoni: cosi nespoutaného, cosi mimo kapitalismus a socialismus, a přesto přítomného v obou, sěpie pochyb, vnitřních ohrožení, duchovních katastrof a kataklysmat, něco, na co nestačí církevní pánbičkáření, ale ani Drda s čerty, na čem troskotají ideologie — i humanistické, temnoty, tenebres mundi, absolutní nedostatek slunce.

V tom je nezastupitelné poslání křesťana: zápasit se strašidly v sobě, ale také — a snad především — v jiných. Jít až na dno, až na konec. Objevit démonii v nás.

Ernesto Cardenal, jihoamerický básník, revolucionář, mnich, utopista a křesťan v jedné osobě, píše z kláštera, kam se uchýlil po bouřlivé ilegální činnosti: „Na politice mi stále záleží, ale vidím ji jinými očima, než jaké jsem měl dřív, vidím například, že Somozovy kořeny (Somoza — diktátor, ovládající Nicaragua, M.B.) jsou hlubší a že se ukazují mnohdy i ve mně, v mém denním konání. Diktátoři jsou v nás, H-bomba je v našem nitru.“ — Pietismus? Únik do skrytosti srdce? — Realismus. — Sestup na dno propasti.

Jeden člověk přišel o všechno. Byl vystěhován. Byl odtržen od majetku, hmotných opor a jistot, oderván od rodových tradic. Byl ocejchován a ten cech už nikdy nesmaže. Co mu říci? Vyložit mu společenskopolitický kontext? Ukázat, že to bylo nutné a proč? Jistě, užitečná věc. Ale rána v srdci se nezavírá. A ty jsi poslán „obvažovat rány zkroutěných srdcem“. To spíš mluvit o soudu. Dies irae — na tebe a na mne. Tíha. Břemeno. Ale ne Osud. Osud je výmysl Řeků. Biblický muž ví: I hustým mrakem soudu vchází Milost. Utěšováním věčné spravedlnosti v záhrobi? To je lépe jít na kořalku rovnou. Žiju zde a ty žiješ zde. Žiju teď a ty žiješ teď.

Ale co když se ti aspoň střípkem slova, aspoň výrazem očí nebo chvatným stisknutím ruky podaří vyslovit a předat, že je možné odvrátit se od úsilí znovu získat poklady, které mol a rez káz a které zloději vykopávají a kradou. Co když ti Milost otevře přístup a ty projdeš všemi kalnými vrstvami — vrstvou vzteku a touhy vrátit všechno i s úroky, vrstvou desiluze a tísně i slizkou vrstvou opojení sebevražedného, až

tam, kde je tvůj bratr tebou oslovitelný, kde už není kal a balvány a osud, poněvadž to vše odklidila Milost, až tam, kde můžeš říci: Vždyť jsi bohatý, ty jsi bohatý, teď jsi bohatý, jsi bohatý chudobou a pravdou, pravdou a milostí. Buď vesel a pomaz hlavu svou olejem. Hospodin je tvůj pastýř, nebudeš mítí nedostatků.

V tom jsem jako křesťan nezastupitelný. Je mi jít napříč režimy a ideologiemi, napříč časem, který pohlcuje sám sebe, není-li prosvícen zaslíbením Milosti. A démoni číhají.

LL č. 17, 20. května 1968

Ing. Rudolf Slánský

Jak si představuji samosprávu v našem závodě

V 19. čísle Reportéra byl uveřejněn „Otevřený dopis dělníkům Československa“, dotýkající se otázek skutečně demokratické samosprávy pracujících. Chtěl bych na výzvu Reportéra reagovat tímto článkem.

Diskuse, které o problému samosprávy vznikají, zabývají se většinou zkoumáním, zda samospráva může zajistit efektivní řízení našich podniků a zda v orgánech podniků má být rozhodujícím vliv zaměstnanců, anebo zda je nezbytné, aby v nich převažoval vliv mimopodnikových složek. Než však odpovíme na tyto otázky, bylo by dobré si položit i otázky jiné. Mají pracující vůbec zájem na tom, aby se spravovali sami? Co je třeba udělat, aby se lidé začali o myšlenku samosprávy zajímat? Je v podnicích dost lidí, kteří by byli schopni samosprávu realizovat?

Dnes při kritice dosavadního systému často slyšíme, že stranu, odbory a jiné organizace na závodech odvádělo od vlastního okruhu činnosti řešení tzv. výrobních problémů. Ale nebylo by možné se podívat na tento problém i jinak? Myslím, že lze tvrdit, že snaha o řešení i výrobních problémů v těchto organizacích signalizovala přímo hlad po samosprávě, po podílu na řízení závodů, nebo mírněji řečeno projevovala se v tomto faktu určitá tendence k samosprávě. Takto např. interpretoval uvedený jev sociologický průzkum, který prováděli v ČKD Praha — Závodě W. Piecka v minulém roce pracovníci ČVUT. Výrazem těchto snah je i ustavování různých výrobních výborů při ZV ROH, které se v řadě závodů aktivně zajímají o výrobní problematiku a plní funkci poradního orgánu vedení závodu. A už právě počet pracovníků zajímající se v různých organizacích o řešení výrobních problémů ukazuje, že na závodech je dost lidí, kteří se aktivně podílejí na hodnocení a řešení problémů, spadajících do okruhu činnosti samosprávy a kteří by se v nových orgánech samosprávy mohli kvalifikovaně zabývat zásadními otázkami správy podniků. Právě to, že v minulosti nebyly jasně rozdě-

leny pravomoci mezi vedení závodu a stranické a odborové organizace, to, že neexistovala samospráva, vedlo k vzájemným třenicím mezi vedoucími hospodářskými pracovníky a představiteli pracujících.

Když se uvažuje o samosprávě, většinou se nedoceňuje politický význam tohoto faktoru. Nedoceňují se ta skutečnost, že zdaleka nejde jen o problém správy podniků, ale že jde o revoluční akt, který tím, že odmítá správu z rukou byrokratických institucí státu, dává pracujícím velkou ekonomickou a na jejím základě i politickou moc.

Při návrzích na praktickou realizaci samosprávy v našich podmínkách je jádrem sporu otázka, zda kolektiv pracujících je schopen zajistit efektivní řízení podniků. V diskusi se obvykle poukazuje na některé negativní zkušenosti Jugoslávie, kde samosprávy příliš akcentovaly osobní důchody pracujících, což někdy vedlo spolu se zasahováním do otázek technické politiky a operativního řízení k neefektivnosti činnosti podniků, k podvázání jejich růstu a k technickému zaostávání. Proti tomu se poukazuje na úspěchy manažerského řízení ve Spojených státech, kde manažeri mají v rámci omezení, daných dohodami se silnými odbory na jedné straně a zájmem kapitalistů na zisku na straně druhé, široké pole působnosti. U nás se pak tato otázka staví tak, že je nezbytné pro zachování efektivnosti podniků, aby v podnikatelských orgánech podniků měl převahu stát, reprezentovaný na jedné straně vedením podniku a na druhé straně státem ať přímo nebo nepřímo jmenovanými odborníky. Ovšem prosazování tohoto pojetí ve svých důsledcích znamená, že by proti současnému stavu nedošlo k žádné podstatné změně. Pracující v podnicích by se na řízení opět jenom podíleli; ale nemohli by své podniky skutečně spravovat. Praxe nám však jasně ukázala, že stát není schopen kvalifikovaně řídit a kontrolovat práci velkého počtu podniků a že má proto vždy tendence řízení centralizovat a byrokratizovat. Přitom stát za kritérium efektivnosti práce podniků považuje maximum odvodů do státní pokladny a stejně jako v minulosti i nyní považuje růst příjmů pracujících za jev v podstatě nežádoucí, protože to omezuje zdroje akumulace státu. Naproti tomu samospráva pracujících má hlavní zájem na maximalizaci osobního důchodu pracujících, což v podmínkách tržního hospodářství a při bezpodmínečném dodržování povinností vůči státu vede ke snaze o maximalizaci celkových důchodů a spolu se zájmem na sociální stabilitě v dlouhodobém trendu může vést k optimalizaci důchodů.

Je ovšem nutné zajistit, že samospráva bude plnit pouze funkci vyplývající z funkce správy podniku a ponechá manažerům plnou volnost pro tvorbu a uskutečňování hospodářské a technické politiky podniků a nebude zasahovat do operativního řízení podniků. Návrh zásad fungování samosprávy, vycházející